

Bladet

NATURSKOLEFÖRENINGEN • NR 2/09 • ÅRGÅNG 23

Dansk inspiration

NATURSKOLEFÖRENINGEN

är en intresseförening för människor som arbetar med utomhuspedagogik.

Vi arbetar för en idé; att lära in ute. Positiva upplevelser i naturen är grunden för att förklara ekologiska samband och för att förstå miljöfrågorna. Kunskapen om naturen börjar i naturen!

MEDLEMSSKAP

Enskilda personer och organisationer är välkomna som medlemmar. Enskild medlem får ett ex. av Bladet, som utkommer med fyra nummer per år. Institutioner får 3 ex. per nummer.

ÅRSAVGIFT

- enskilda medlemmar 220 kr
 - organisationer/institutioner 460 kr
- Anmäl dig på föreningens postgiro 493 33 84 - 2. Uppge namn, adress och telefon.

ADRESS

Naturskoleföreningen
c/o Kristina Jarnedal
Tenorgatan 14
421 38 Västra Frölunda

BLADET

Naturskoleföreningens medlemstidskrift. Utkommer med fyra nummer per år.

ANSVARIG UTGIVARE

Stina Lindblad

REDAKTÖR

Robert Lättman

ADRESS

Bladet
c/o Robert Lättman
Strandvägen 2
148 30 Ösmo
Tel. 08-520 73708, 520 27437(hem)
robert.lattman@naturskolan.pp.se

HEMSIDA

www.naturskola.se

TRYCK

Affärs- & Tidskriftstryck, Vallentuna

UPPLAGA

1000 ex.

PAPPER

Multi Art Silk
Miljömärkt "Bra miljöval"

ANNONSER

Helsida 600 kr
Halvsida 300 kr
Kvartssida 200 kr

MANUSSTOPP

Nr 3/09 | september

FRAMSIDA

Foto: Kristina Jarnedal

STYRELSEN

kan Du vända Dig till om Du vill veta mer om föreningen eller har någon idé som Du vill framföra.

ORDFÖRANDE

Stina Lindblad
Hyttö Naturskola
Älvkarleby kommun
Box 4
814 21 Skutskär
070-645 11 92
stina.lindblad@fcedu.alvkarleby.se

KASSÖR

Kristina Jarnedal
Tenorgatan 14
421 38 Västra Frölunda
070 767 51 59
kristina.jarnedal@utb.harryda.se

LEDAMÖTER

Agneta Fries
Skogsbrynet 2
903 43 Umeå
090-13 87 83, 070-22 06 358
agneta.fries@umea.se

Gun Jacobsson
Anders Billes väg 2
240 10 Dalby
046-209486, 0706-545057
s-e.gun.jacobsson@telia.com

Kalle Lindeborg
Lidberga 3
186 91 Vallentuna
08-51025325, 070-720 44 86
kalle.lindeborg@sollentuna.se

Anna Aldén
Byle Halmbyboda
755 94 Uppsala
018-317498, 018-7278054,
0708-563802
anna.alden@uppsala.se

Pessi Liukkonen
Ängomsvägen 16
86433 Matfors
060-614184, 073-0538088
pessi.liukkonen@sundsvall.se

Torbjörn Wrange
Bävervägen 19
654 68 Karlstad
070-221 23 60
torbjorn.wrange@karlstad.se

Hjalmar Dahm
Södra Bulltoftavägen 25u3
212 22 Malmö
0733-260 172
hjalmar.dahm@gmail.com

REDAKTÖR FÖR BLADET

Robert Lättman 08-520 73708 (arb)

WEB-ANSVARIG

Sam Peterson 044-13 63 61
naturskolan@utb.kristianstad.se

UTSTÄLLNING

Du som vill köpa naturskoleaffischen eller ha informationsmaterial om naturskolor, kontakta Michael Roos på tel 035-13 82 07

TILL ALLA SKRIBENTER

Vi i redaktionen är tacksamma om Du hjälper oss med några enkla saker när Du skriver i Bladet:

- Dela upp texten i mellanrubriker.
- Bifoga gärna illustrationer (teckningar, foton).
- Glöm inte att sända med din adress om Du vill ha materialet tillbaka.
- Viktigt om filer via CD eller mail: Skicka en fil med din egen layout där det framgår var bilder passar. Skicka också en ren fil där Du sparat texten i Word i typsnitt Times utan inslag av layout, tabeller eller andra finesser som finns i textprogrammet.
- Det går bra att skicka material som e-post:
robert.lattman@naturskolan.pp.se

Bladet 2/09

Föreningssida.....	2
Ledare.....	3
Att lära in arter ute.....	4
Resan till Danmark.....	7
Naturskolan vid Hald Ege.....	9
Årsmötet i Helsingborg.....	10
Outdoor education i Tjeckien.....	11
Naturskolor i Sverige.....	12
Nedläggningshot.....	19
Steve van Matre i Tranås.....	21
Naturrutan.....	23

Ansvar för innehåll i detta nummer:

Naturskoleföreningens styrelse

MED BLICKEN MOT ANDRA SIDAN SUNDET

Tack vare ett generöst bidrag från Friluftsrådet två år i rad har Naturskoleföreningen haft möjlighet att genomföra några gamla och nya idéer. Till exempel kommer alla nummer av Bladet tryckas i färg i år, en ny informationsfolder om föreningens verksamhet har just färdigställts och styrelsen har haft möjlighet att åka på en studieresa till Danmark. Resan genomfördes för att svetsa styrelsen samman, skapa tid för diskussion av framtidsvisioner och för att möta människor som jobbar med naturskoleverksamhet i Danmark. Hösten 2008 åkte vi över sundet och besökte både naturskolor, friluftscener och centrum för förnyelsebar energi. Vi träffade många inspirerande och driftiga människor från den danska Naturvejledar-föreningen, kollegor som bor så nära men har helt andra förutsättningar för att bedriva naturskola. Tänk er en naturskoleverksamhet utan tillgång till allemansrätten, hänvisad till anlagda områden. Men det goda som har kommit ur den begränsade tillgången till naturen är fantastiska anläggningar och stora områden som är avsedda för friluftsliv och pedagogisk verksamhet både i städerna och på landsbygden. Danmark har också en intressant utbildning i naturvägledning som vi saknar motsvarighet till i Sverige och en bredare målgrupp för sin utomhuspedagogiska verksamhet än de flesta svenska naturskolor har.

Resan till Danmark bjöd på både intressanta möten och inspiration till den egna verksamheten och vi fick till nästa år med oss en inbjudan för alla våra medlemmar till den danska systerföreningens årsmöte! Nästa år, när den svenska

Naturskoleföreningens årsmöte firar 25 år, ska vi fira tillsammans med danska kollegor på Slettens Friluftscener utanför Esbjerg på Jylland. Danskarna brukar vara runt hundrafemtio deltagare på sina årsmöten och vi hoppas på att så många av våra medlemmar som möjligt vill följa med. Vi brukar vara runt åttio deltagare på våra möten så vi hoppas på ett riktigt stormöte 2010. På aktivitetslistan står besök på danska naturskolor, work-shops med utbyte av idéer från respektive land och naturligtvis årsmötesförhandlingar för respektive förening och diskussioner om fortsatt och utökat samarbete. I detta nummer av Bladet skriver Naturskoleföreningens styrelse om erfarenheterna från resan till Danmark.

Jag vill också passa på att tacka årets årsmötesarrangörer, Fredriksdals trädgårdar och miljöverkstan i Helsingborg, för några fantastiska dagar i ett värvackert Skåne. Det man slås av är att förutsättningarna för våra inhemska naturskolor varierar mycket och att det är därför det är så roligt att få inblick i varandras verksamhet till exempel under ett årsmöte. Till er medlemmar som aldrig fått chansen att delta vid något årsmöte måste jag bara säga; häng med nästa år, inte bara för att vi ska till Danmark utan för att man under några intensiva dagar möter så många trevliga utomhuspedagoger med ett brinnande intresse för att lära in ute!

Ta vara på er i sommar!

STINA LINDBLAD

ATT LÄRA IN ARTER UTE

pedagog inte känner till alla. Välj ut några och ta reda på mer om dem. Ni hinner ändå inte med så många vid ett och samma tillfälle. Ställer eleverna frågor som du inte kan svara på så har du lyckats! Du har väckt deras nyfikenhet. Ta med frågan hem till skolan och leta tillsammans efter svaret på den.

Jag tänkte här försöka beskriva en timme med artinläring som huvudsyfte. Övningar bygger på lust och lite på tävling, två effektiva metoder att fånga elevernas intresse. Övningarna brukar jag göra i halvklass med år 7-9 men de passar även för yngre. Halvklassen är en bra gruppstorlek för att vi inte ska bli för många och för att det är ett lagom antal arter som tas upp, max 15 stycken.

Arter är något av det svåraste som finns att engagera eleverna i tycker jag. Det är antingen svart eller vitt, att lära sig deras namn är bara en utantillläxa som ska nötas in. Det handlar inte så mycket om att upptäcka och utforska.

Artkunskapen hos eleverna är ofta liten. Jag har funderat på vad det kan tänkas bero på och jag tror att det finns flera orsaker. Man är inte längre beroende av att kunna vad som är gran och tall längre. Förr var det viktigt att veta eftersom gran tas till bränsle och tall till virke. Alltså hade artkunskapen ett värde utöver att namnge omgivningen, det var mer än en skolkunskap. En annan anledning kan vara hur arterna lärdes ut förr. Att göra ett eget herbarium, vilket man ofta gjorde förr, är en toppenidé

men det ska göras på sommaren när växterna blommar och eleverna är lediga från skolan. Dessutom var inläringen baserad på att eleverna skulle slå i floror. Att forska eller finna sin egen kunskap är ju något vi har positiv erfarenhet i dagens skola, men florornas språk och upplägg är otillgängligt och svårt att ta till sig. Det blev kanske en för stor utmaning att finna kunskap i dem.

Jag tror att det bästa sättet att lära sig arter är att bli vägled av en entusiastisk ledare som kan berätta något speciellt om varje art. Det är så mitt intresse för naturen väckts. Hellre vill jag att mina elever ska lära sig något litet om få arter som sedan stannar kvar än att de kan många olika som de minns tillfälligt. Jag vill uppmuntra till att gå ut och öva på arter även om du som ledare eller

Vad heter min växt?

Innan eleverna kommer har jag plockat en bukett av de viktigaste och vanligaste växterna på den plats vi befinner oss, ca 15 st. Platsen kan vara skolgården, skogen, ängen eller dikeskanten. Jag samlar eleverna i en ring, sittandes på marken, gärna på sittunderlag och delar ut en art i taget till deltagarna. Men innan arterna delas ut håller jag upp dem en i taget och undrar först om någon känner igen den. Om ingen känner igen växten så försöker jag ställa frågor till eleverna som leder fram till namnet. Om jag håller upp brudbröd så frågar jag: - Vad kan en snygg tjej kallas? En snygg...? De svarar då pingla, babe, BRUD i munnen på varandra. Bra, BRUD var det jag var ute efter säger jag. Nästa fråga är: - Vad finns under smör och ost? Eleverna svarar macka, limpa, BRÖD. Jag sätter ihop namnet BRUDBRÖD och ger växten till någon elev. Så frågar vi oss igenom alla växterna. Jag förvarnar eleverna innan vi börjar om att jag kommer att ställa lite fäniga frågor. Det får dem att svara väldigt spontant och stämningen blir från början avslappnad och positiv.

När alla har fått en växt repeterar vi namnen tillsammans. Jag ställer samma frågor igen om växterna för att hjälpa dem.

Fantastiska fakta

Om varje växt berättar jag något

Växtmemory med kåsor som döljer de olika arterna.

som är värt att nämnas. Att man kan färga garn, krydda mat eller förgifta någon med just dessa arter. Detta ger växterna ett högre värde, den giftiga eller den som ger ökad prestationsförmåga blir lättare och roligare att minnas.

Hur ser min växt ut?

Nästa uppgift blir att var och en ska hämta en likadan växt som de fått i sin hand från den plats där vi befinner oss. För en del går det fort och andra behöver leta en stund. Med dem som kommer tillbaka fort uppstår ofta en liten diskussion om växten var lätt eller svår att känna igen, vilka kännetecken eleven använt sig av och om arten visat sig vara vanlig på platsen.

Växtmemory

När alla kommit tillbaka med sin dubblett får varje person två kåsor eller muggar. De lägger ett exemplar av växten i varje mugg och vänder dem upp och ned på en vit duk som jag lagt fram på marken i mitten av cirkeln. Efter att jag blandat muggarna delar jag gruppen i två lag och så spelar vi lagmemory. Det är som vanligt memory, det gäller vända på muggarna och se vad som är under för att samla par. Vi har också lagt till regeln att artnamnet måste sägas innan nästa mugg får vändas, annars går turen över till andra laget. Här märker jag ofta att eleverna tar hjälp av frågorna jag ställt om växterna för att komma

ihåg namnen, men de hänger också upp minnet på vem av kamraterna som fick just den växten. – Nej men vänta, det var ju den här Jonas hade, då vet jag, timotej! Anledningen till att vi spelar i grupp är för att ingen ska bli utpekad som den som inte kan arterna. Det blir också ofta ett fint samarbete inom gruppen där de själva fördelar turen att välja mugg att vända. Vi spelar ofta två omgångar för att det förlorande laget vill ha revansch!

Vid det här laget kan eleverna namnen ganska bra men vi fortsätter med en övning till för att namnen ska arbetas in bättre.

Russinleken

Vi fortsätter med nästa övning indelade i samma lag. Alla växterna läggs ut på den vita duken, ett ex av varje, utan muggar över. Övningen bygger på rusinleken som många lekt som barn. Då får en person plocka i sig rusin till dess han eller hon råkar ta det rusin som var utpekad som det "förbjudna". Därefter vänder en ny person sig bort, ett nytt rusin pekas ut och personen får äta upp alla som tas tills det utpekade plockas.

Vår variant ser ut så här. Det ena laget går en bit bort så att de inte hör eller ser vad det andra laget gör vid den vita duken. Laget vid duken bestämmer vilken växt som är "förbjuden" och vad de ska säga/ropa om det andra laget väljer den växten, till exempel STOPP eller DÄR

SATT DEN. Motståndarna kallas tillbaka och får börja peka på växter. De får en poäng om de kan peka på en växt och säga dess namn. Det gäller att komma först till tio poäng. Om laget avbryter sitt gissande innan de träffar på den förbjudna växten får de behålla sina poäng till nästa omgång, men om de träffar på den förbjudna förlorar de sina poäng från alla tidigare omgångar och är nere på noll igen. Här uppstår ett taktiskt spel mellan lagen. Vissa lag är modiga och tar många växter i varje omgång, det blir mer spännande för varje vald växt! Andra tar en växt per omgång för att de räknat ut att sannolikheten att träffa på den förbjudna är minst då. Det blir också mycket diskussioner kring hur den förbjudna växten ska väljas ut. Ska man välja den som alla känner igen redan från början för att det är troligt att andra laget tar den som är lätt att komma ihåg. Eller ska den som eleverna bedömer är den svåraste väljas eftersom laget inte tror att motståndarna kan den? Tävlingsmomentet gör att engagemanget är enormt stort och de olika växtnamnen skriks ut i en rasande fart, - Nej, jag visste att de hade tagit flockfibbla, vi skulle ha gått på hundäxing som vi sa först! Ofta avslutar jag med den här övningen för att stämningen är hög och vi kör ofta flera omgångar. Poängräkningen kan naturligtvis uteslutas, särskilt om man har yngre elever, men det ger en extra krydda åt övningen tycker jag!

Artinläring i Danmark

Under styrelsens studiebesök i Danmark var vi bland annat på FDF Friluftscenter Sletten, en stor friluftsanläggning ett par mil väster om Århus på Jylland. Läs mer om anläggningen på www.fdf.dk/Sletten. FDF är en kristen organisation som bland annat ordnar fritidssysselsättning för barn och unga, mest likt våra kristna scouter. Läs mer på www.fdf.dk. Till Sletten kommer skolklasser på klassresa och även andra grupper. Där fanns många aktiviteter att delta i för besökarna. Inom ett inhägnat område längs en skogsslinga hade alla danska trädarter planterats och där fanns också en massa spel och lekar för att lära sig arterna. Jag ska försöka beskriva några av övningarna här nedan.

Spelet Twister i dansk variant med träd.

Twister

Spelet Twister finns i Sverige också. Det består av en fyrkantig plastduk med sidan en och en halv meter. På duken finns stora punkter i olika färger, flera av varje färg i ett oregelbundet mönster. Till spelet hör också en snurra med samma färger. En spelare snurrar på färgsnurran, den stannar på blå. Motspelaren ska då sätta en hand eller en fot på en blå punkt på duken. Snurran visar nästa gång röd, då ska motspelaren sätta en annan hand eller fot på en röd punkt och så vidare. Spelaren på duken förlorar när den inte kan flytta hand eller fot till den nya färgen utan att tappa balansen och ramla. Man räknar antalet färger som har klarats och byter sedan plats. Man kan också vara flera på duken och får då inte använda samma punkter. Det är en rolig och akrobatisk lek!

På Sletten hade man bytt ut färgerna mot bilder av delar på träd. På den stora snurran fanns blad, frö och siluett av fyra arter. På duken fanns motsvarande bilder. Om bilden på fröet kom upp på snurran skulle personen på duken flytta hand eller fot till siluett eller blad av samma träd och inte bilden på fröet alltså. På så sätt lärde sig eleverna vilka växtdelar som hörde ihop.

Stockpussel

I en stor trälåda låg meterlånga skivor av olika trädstammar. Elevernas uppgift var att lägga ihop bitarna till

fyra olika hela stockar. Varje pussel bestod av ca 6-8 skivor. På det här viset tränar eleverna på att känna igen olika träslag och de ser också hur stammen är uppbyggd. De tog hjälp av årsringar och struktur på trädet. Det roliga med pusslet var också att bitarna var stora och tunga, det var en utmaning bara att flytta dem!

Uppslagsverket

Om eleverna var osäkra på vilket sorts träd stocken kom ifrån så fanns det ett "uppslagsverk" på området. Där stod halva stammar nedgrävda i jorden. Där kunde man undersöka barken

och hur trädet såg ut inuti. Bredvid de klivna stockarna stod också en hela stubbar av samma träd så att de kunde studera årsringarna uppifrån. I anslutning till detta fanns också skriftlig information om trädarterna, bilder på dem i siluettform och bilder på blad och frön. Dessutom fanns det ju levande exemplar i lite varierande storlek planterat runt hela platsen! Det kändes som ett mycket bra sätt att presentera arter på!

TEXT OCH FOTO: STINA LINDBLAD
HYTTÖ NATURSKOLA

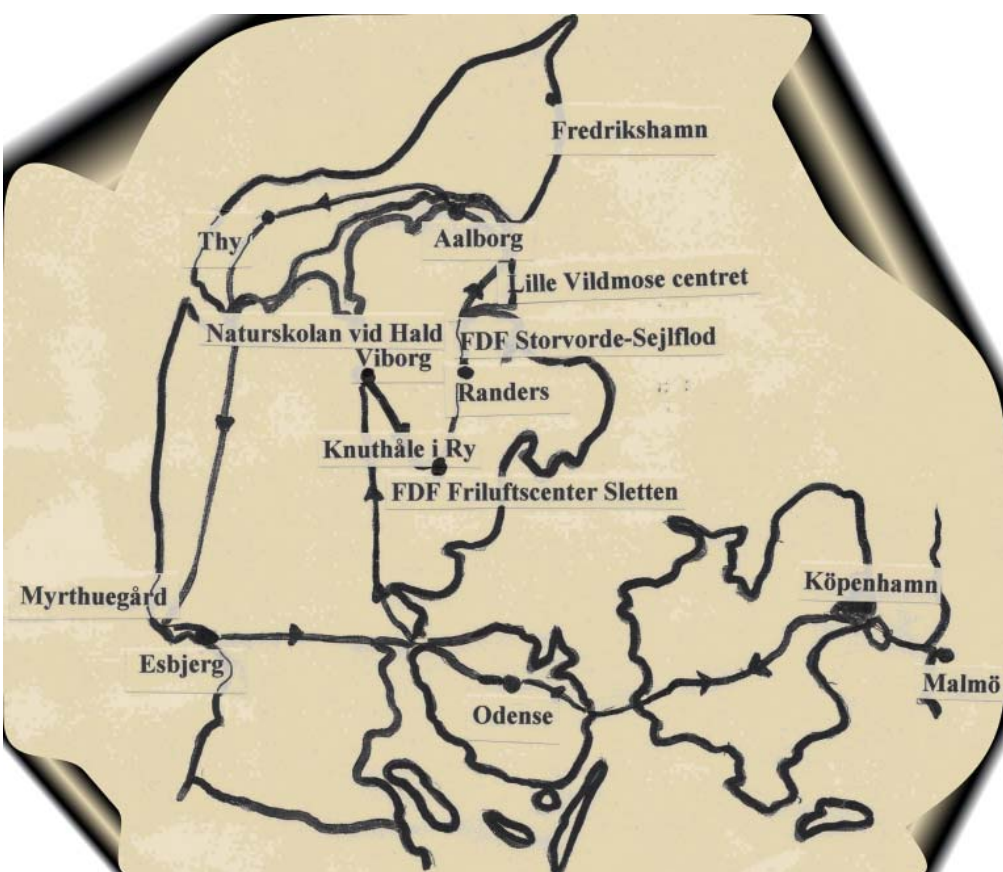
FOTO S. 6: CHRISTER SVENSK

Jens Frydensdal, Naturskolan vid Hald.

Tomas B. Kolind Vilstrup på Sletten.

FDF Friluftscener Sletten.

*Helle-Marie Taastrøm och Lars Maagaard på naturskolan
i Randers*

*Søren Mæng Sørensen
på FDF Storvorde-
Sejlfod.*

Jens Futtrup på Myrthuegård.

Naturskolan vid Hald Ege

Naturskolan i Hald Ege ligger i en frodig ekskog, exotiskt för en norrlänning som jag. Naturvejledare Jens Frydendal tog med oss på en vandring genom natur och kultur. Vi passerar en sjundeklass som ska övernatta i en glänta med torvtakstäckta vindskydd. Bakom gläntan slingrar en å i en djup ravin. Danmark är inte så platt som jag trodde!

Historia

Med historiska minnesmärken inpå knutarna jobbar man förstas med historieteman, genom att vandra mellan bronsåldersrösen, medeltidsborgar och 1700-talsslott.

Barnen får jobba med enkla, spontana rollspel och sånger. Rekvisitan är enkel, mest från naturen. Vid Hald Sjö får man prova att ro, använda ekolod och ta upp nät.

Litteratur

Vi märker att litteratur och lyrik ligger Jens varmt om hjärtat. HC Andersen-tema är väl inte så förvånande, men har vi i Sverige ett så utarbetat Astrid Lindgren-tema som här? Slöjda som Emil, bli stark och lyft som Pippi, träna på att vråla okvädingsord som Mathisrövarna, Bullerby-matte, Bullerby-botanik och befria Orvar från Katlagrottan. Vem skulle inte bli inspirerad av detta? Olika former av dikter skriver man ofta, och ibland kryper man in under ett paraply, som det finns klassuppsättning av Harry Potter gör intåg när det är dags för

team building-tema.

Rörelse

Naturskolan i Hald har funnits sen 1987 och arbetar i Viborgs kommun med grundskola och gymnasium. De har också en del riktade projekt, som t ex att arbeta med överviktiga barn och ungdomar. Det finns en klassuppsättning rejäla cyklar så att man kan ge sig iväg på längre turer och arbeta t ex med istidens spår. Vi lämnar Hald Ege efter ett möte med en inspirerande Naturvejledare och en imponerande verksamhet.

TEXT OCH FOTO: AGNETA FRIES
UMEÅ NATURSKOLA

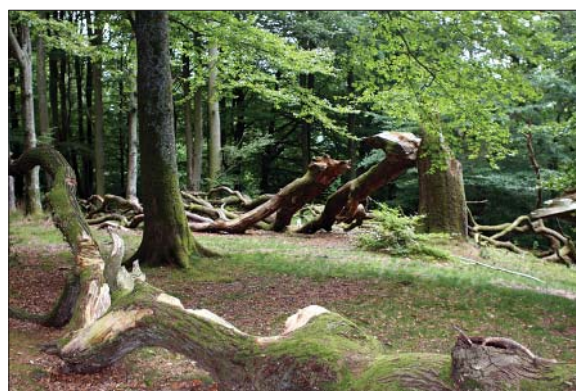
Allemansrättens frånvaro

Vi är vana vid att få ströva fritt i skog och mark, ja vi tar det för självklart att vi kan gå ut till en lämplig plats och bedriva naturstudier som att håva, studera växter och djur osv.

Under våra studiebesök slog det oss att de flesta naturskolor vi besökte hade tillgång till stora arealer mark. Marken kunde ägas av t.ex. kommun eller stat.

Detta är en förutsättning för att man skall kunna röra sig i naturen, bedriva naturstudier, slå upp ett tält eller vindskydd. På privatägd mark får man bara gå på vägar i området. Detta innebär att naturskolornas omgivningar har karaktären av friluftsanläggning eller lägerplats. Man blir bunden till dessa platser på gott och ont. Fördelarna är att för det mesta finns kommunikationer till platsen och att den oftast är väldigt välutrustad, många elever kan vara verksamma samtidigt. Nackdelen är att rörelsefriheten är begränsad, men detta är kanske bara en svensk syn på det hela.

GUN JACOBSSON

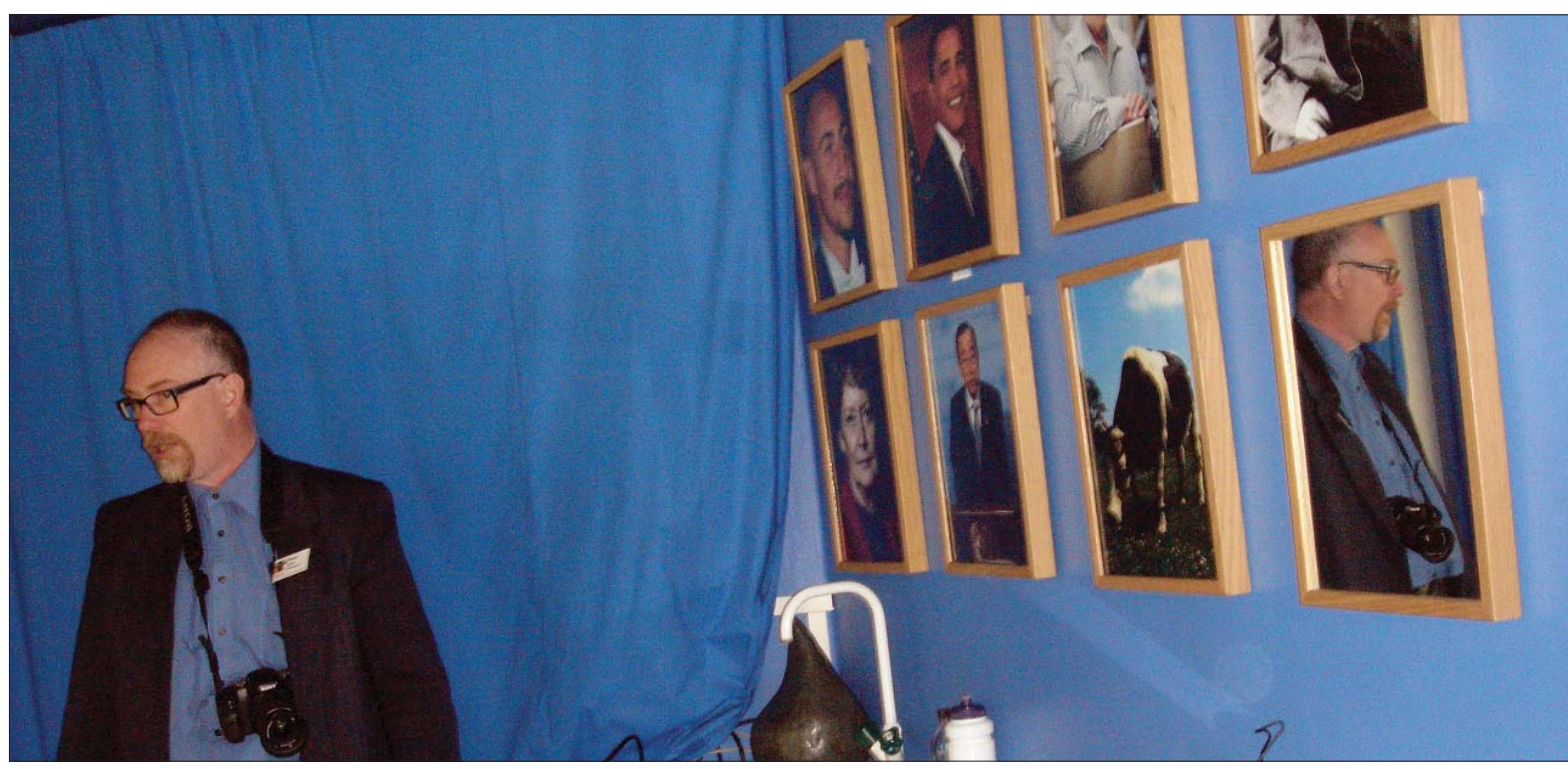
Naturvägledare

Under vårt besök träffade vi ständigt på "Naturvägledare".

För att få kalla sig naturvägledare måste man gå en utbildning vid Köpenhamns universitet. För att komma in måste man redan ha ett arbete inom t.ex. skogen, fritidsverksamhet eller på någon natur- eller uteskola.

Utbildningen sträcker sig över två år. Man arbetar, läser och får uppgifter som redovisas vid återträffar. Ca 25 naturvägledare utbildas varje år och det finns ca 400 aktiva ledare som när de är certifierade får använda naturvägledar-emblemet.

Årsmötet 2009 i Helsingborg

Environmental Outdoor Education i Tjeckien

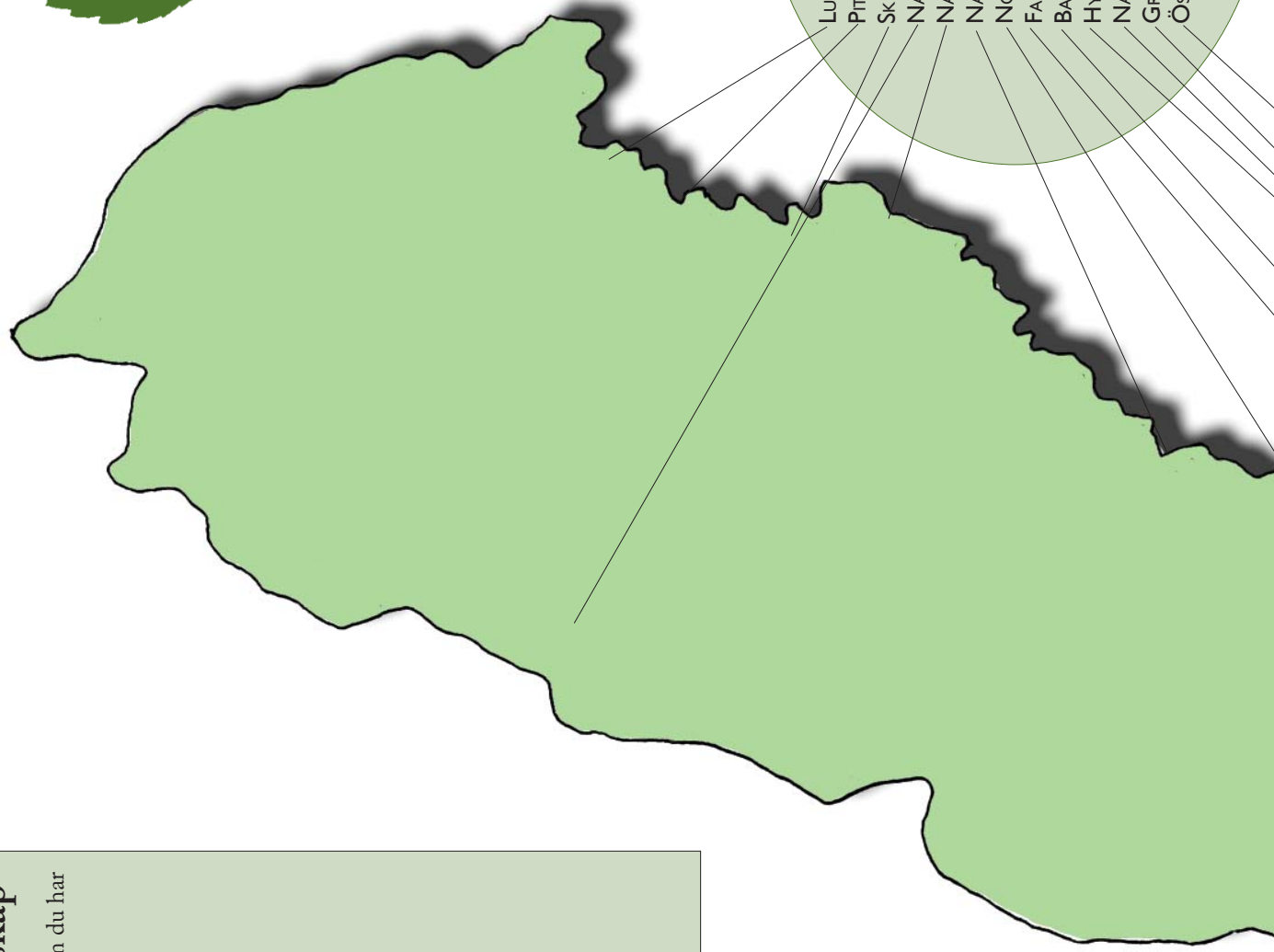
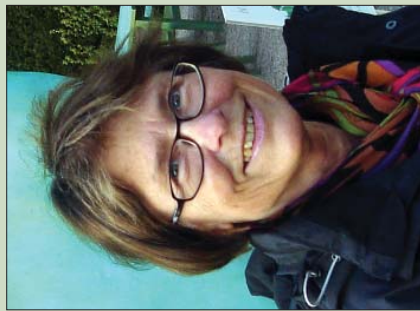

Adressändring och medlemskap

Vänd dig till mig om du vill ändra något eller om du har frågor angående medlemskap! Kontakta mig på:

E-mail: kristina.jarnedal@utb.harryda.se
eller
telefon 070-767 51 59

Kristina Jarnedal

REGION NORR

LULEÅ MILJÖSKOLA
PITEÅ NATURSKOLA
SKELLEFTEÅ NATURSKOLA
NATURUM VINDELFJÄLLEN AMMARNÄS
NATURSKOLAN I UMEÅ
NATURSKOLAN KOM UT
NORRA DALARNAS NATURSKOLA
FALU NATURSKOLA
BARKENS NATUR- OCH KULTURSKOLA
HYTTÖ NATURSKOLA
NATURUM FÄRNEBOFJÄRDEN
GRÖNA KUNSKAPSHUSET
ÖSTHAMMARNS NATUR- OCH TEKNISKSOLA

REGION VÄST

NATURSKOLAN NATURENS HUS
NATURSKOLAN I SIXTORP
NATURSKOLAN I KVARINTORP
KARLSTAD NATURSKOLA SOLBUSEN
NATURVÄRDEN
ASPO NATURSKOLA
HORNBERGA NATURUM
KOSTERS TRÄDGÅRDAR
EKOPARK STRÖMSTAD
VARA NATURSKOLA
HUNNEBERGS NATURSKOLA
NATURUM TANUM
ÅLESLÅNS NATUR- OCH KULTURSKOLA
HÄRRYDA NATUR- OCH KULTURSKOLA
MARKS NATURSKOLA
NAVETS UTEVERKSAMHET
MILJÖLABBET ROTEN
MILJÖKUNSKAP PÅ VÄG
NATURHISTORISKA MUSÉET
NATUR- OCH KULTURSKOLAN ÅSKHULTS BY
FALKENBERGS RULLANDE NATURSKOLA
HALMSTAD NATURSKOLA

KULLABERGS NATURUM
FREDRIKSDAL MUSEER OCH TRÄDGÅRDAR
MILJÖVERKSTADEN
NATURUM SKÄRALID
NATURSKOLAN/ EKOCENTER SÖDERÅSEN
KRISTIANSTADS NATURSKOLA
IRE NATUR- OCH KULTURSKOLA
NATURSKOLAN I SÖLVESBORG
NATURUM BLEKINGE
NATURSKOLAN I LUND
NATUR I FOKUS
MALMÖ NATURSKOLA
HÖRJELGÅRDEN
NATURSKOLAN GLADAN
STENSHUVUD NATURUM
MARIETORPS NATURSKOLA

REGION SYD

UPPSALA NATURSKOLA
UPPLANDSSTIFTELSENS NATURSKOLA
ASKÖVIKENS NATURSKOLA
ENABYGDENS NATURSKOLEVERKSAMHET
NATURSKOLAN I ESKILSTUNA
HÄBO NATURSKOLA VATTUNÖDEN
SIGTUNA NATURSKOLA
UPPLANDS VÄSBY NATURSKOLA
NATURSKOLAN I SOLLENTUNA
KYRKHAMNS FÄLTSKOLA
ULVÄTTRASKOLAN NATURSKOLAN
SOLNA NATURSKOLA
EGGEBYGÅRDS FÄLTSKOLA
EKERÖ MILJÖUTBILDNING
NATURENS HUS
SPRÅNGBRICKAN
BOTKYRKA NATURSKOLA/FÄLTBUSEN
FÄLTSKOLAN I SKÄRHOLMEN
NACKA NATURSKOLA
TYRESÖ NATURSKOLA
SÖDETÄLJE NATURSKOLA
NYNÄSHAMNS NATURSKOLA
NATURSKOLAN VID SÖRMALANDSKUSTEN
NATURUM STENDÖRREN

EKOTUREN - MILJÖ- OCH NATURBUSEN
CENTRUM FÖR MILJÖ- OCH UTMOMHUSPEDAGOGIK
NATURCENTRUM - LINKÖPINGS NATURSKOLA
NATURUS NATURSKOLA
NATURUM ÖMBERG
BRÄBYGDENS NATUR- OCH KULTURSKOLA
NATUR- OCH KULTURSKOLAN PÅ RÅS
EKOBUSEN
ÅSENS BY
EKOLOGISKA FORSKNINGSTATIONEN
NATURUM STORE MOSSE
HUSEBY NATURSKOLA

REGION ÖST

Region Norr

BARKENS NATUR- OCH KULTURSKOLA

(Gun Sörbring)
Box 506
777 25 Smedjebacken
073-91 37348
gun.sorbring@edu.smedjebacken.se

FALU NATURSKOLA

(Evis Engman, Mia Bucht, Helge Sonntag, Anders Sjöberg)
Lilltorpsv. 55
791 94 Falun
023-83 101, 023-82 100
naturskolan@falun.se
www.falun.se/naturskolan

GRÖNA KUNSKAPSHUSET (EKO. FÖR.)

(Inga-Britt Persson)
Skärsjö 163
740 45 Tärnsjö
ingabritt@ostakil.com

HYTTÖ NATURSKOLA

(Stina Lindblad, Andreas Opitz)
Älvkarleby kommun
Box 4
814 21 Skutskär
tel 070-6451 192
stina.lindblad@fcedu.alvkarleby.se

LULEÅ MILJÖSKOLA

(Göran Öhman, Kicki Stridfelt, Anders Abrahamsson)
Köpmansgatan 40
971 04 LULEÅ
tel: 0920-45 33 17, fax: 0920-45 44 74
Anders 070- 564 55 88
Kicki 073-046 41 48
Göran 070- 564 56 92
goran.ohman@skol.lulea.se
ingrid-kicki.stridfelt@skol.lulea.se
anders.abrahamson@skol.lulea.se

NATURSKOLAN KOM UT

(Pessi Liukkonen, Susanne Olofsson)
Friluftscentrum
Södra Berget
Box 858
851 24 SUNDSVALL
Pessi 073-053 80 88
Susanne 070-642 49 86
komutnatur@skola.sundsvall.se

NATURSKOLAN I UMEÅ

(Erika Åberg, Agneta Fries, Lennart Wendel, Hasse Lindborg, Nisse Karlsson, Matz Glantz, Petra Rantatalo)
Utmarksvägen 1
903 45 Umeå
tel : 090-16 50 95, 070-569 03 21
erika.aberg@umea.se
www.umea.se/naturskolan

NATURUM VINDELFJÄLLEN

AMMARNÄS
Box 133
920 75 AMMARNÄS
0952-60165, 070-368 01 65
ludmila.wieslandser@ac.lst.se
tomas.staafjord@ac.lst.se

NATURUM FÄRNEBOFJÄRDEN

(Jessica Berg)
Gysinge Bruk
810 21 Gysinge
jessica.berg@x.lst.se

NORRA DALARNAS NATURSKOLA

(Ylva Grudd)
Naturskyddsföreningen i Dalarna
Fredsgatan 1
792 32 Mora
tel/fax: 0250-16633, 070-827 17 07
ylva.grudd@snf.se

PITEÅ NATURSKOLA

(Stefan Eriksson, Stefan Bergmark)
Helgenäsgatan 13
945 31 Norrfjärden
0911-697562
pitea.naturskola@edu.pitea.se
stefan.eriksson@edu.pitea.se
stefan.bergmark@edu.pitea.se

SKELLEFTEA NATURSKOLA

(Ulla Ericsson)
Strandg. 33
931 31 SKELLEFTEÅ
tel: 0910-73 52 95, fax: 0910-73 52 87
mobil Ulla: 070-399 04 42
ulla.ericsson@skelleftea.se

ÖSTHAMMARS NATUR- OCH TEKNIKSKOLA

(Christina Jansson)
Rådmansgatan 25
742 32 Östhammar
ninnie.jansson@telia.com

Region Mälardalen

ASKÖVIKENS NATURSKOLA

(Christer Svensk, Niclas Lignell, Bodil Lövgren, Magdalena Löfgren)
Västerås stad
proAros Lärande utbildning
skolgemensamt stöd
721 87 Västerås
tel/fax: 021-39 41 59
christer.svensk@edu.vasteras.se
niclas.lignell@edu.vasteras.se
bodil.lovgren@edu.vasteras.se
magdalena.lofgren@edu.vasteras.se
www.vasteras.se/naturskolanaskoviken

BOTKYRKA NATURSKOLA

(Annika Norin, Anders Bengtsson, Ewa Wiklund)
Munkhättev. 45
147 85 TUMBA
tel: 08-530 611 45, 530 268 80
Ewa: 073-847 71 33
ewa.wiklund@edu.botkyrka.se
faltbussen@botkyrka.se
www.botkyrka.se/faltbussen
www.miljodatabasen.se

EGGEBYGÅRDS FÄLTSKOLA

(Susanne Fabricius, Anna Rådström, Lotta Fabricius)
Eggeby gård
163 62 Spånga
tel: 08-750 46 00, 070-7619400

EKERÖ MILJÖUTBILDNING

(Lena Borg)
Box 205
178 23 Ekerö
lena33573@hotmail.com

ENABYGDENS

NATURSKOLEVERKSAMHET

(Sven Andersson, Mikael Bernövall)
S:t Iliansskolan
Box 194
745 23 ENKÖPING
tel 070-331 19 17
sven.andersson@korsang.enkoping.se
tel 070-278 71 11
mikael.bernovall@orsundsbro.enkoping.se

FÄLTSKOLAN I SKÄRHOLMEN/

BREDÄNGSSKOLAN

(Birgitta Sang)
Box 2094
127 02 Skärholmen
Besöksadress: Bredängs torg 21
076-825 17 70
birgitta.sang@skarholmen.stockholm.se

KYRKHAMNS FÄLTSKOLA

(Pelle Holmberg, Lotta Fabricius, Janne Sääf, Lennart Andersson)
Kyrkhamn
165 72 Hässelby

NACKA NATURSKOLA

(Annika Wiberg, Malena von Huth)
Velamsunds gård
132 36 SALTJÖ-BOO
tel: 08-718 98 16
fax: 08-718 98 17
naturskolan@nacka.se

NATURENS HUS (BERGIANSKA)

(Ann Franzén)
Gustavsborgsvägen 20
104 05 Stockholm
08-16 70 30
ann@bergianska.se

NATURSKOLAN I ESKILSTUNA

(Nicke Helldorff, Ann-Sofie Tedenljung-Forsberg, Mi Ahl)
Skogsängsskolan
Vasavägen 33
631 56 ESKILSTUNA
naturskolan@eskilstuna.se
tel: 016-51 02 01
Nicke 070-653 54 51
Ann-Sofie 070-156 63 18
Mi 070-467 12 47
www.eskilstuna.se/naturskolan

HABO NATURSKOLA VATTUNÖDEN

(Lena Sköldberg, Monica Happe Linde)
Lena Sköldberg
Gransätersskolan
Gransätersvägen 1
746 50 Bålsta
alt: Monica Happe Linde
Gröna dalensskolan
Runbrovägen
746 80 Bålsta
lena.skoldberg@bildning.habo.se
monica.happe-linde@bildning.habo.se

NATURSKOLAN I SOLLENTUNA

(Anna Carin Nyberg, Kalle Lindeborg)
Väsby Gård
191 62 SOLLENTUNA
tel: 08-35 44 02, fax: 08-35 59 20
Anna Carin 08-579 229 78
Kalle 08-579 229 74
naturskolan@sollentuna.se
www.sollentuna.se/naturskolan

NATURSKOLAN VID

SÖRMLANDSKUSTEN

(Lennart Wahlén, Susanne Ekman, Anna Holst)
Nyköpings kommun
Helgona Söra
611 94 NYKÖPING
tel 0155-21 07 57, 070-216 9489
www.edu.nykoping.se/naturskolan

NATURUM STENDÖRREN

(Johanna Öhr)
Länsstyrelsen i Södermanlands län
611 86 Nyköping
073-0318105
johanna.ohr@d.lst.se

NYNÄSHAMNS NATURSKOLA

(Mats Wejdmark, Robert Lättman)
Nynäshamns kommun
Viaskolan
149 81 NYNÄSHAMN
Besöksadress: Sjöudden, Ösmo
Mats 08-520 73709
Robert 08-520 73708
fax: 08 520 38590
mats.wejdmark@naturskolan.pp.se
robert.lattman@naturskolan.pp.se
www.nynashamnsnaturskola.se

SIGTUNA NATURSKOLA

(Jan-Erik Haggarrsson, Per Snöbohm)
Sigtuna kommun
195 85 MÄRSTA
tel & fax: 08-592 522 65
per.snobohm@sigtuna.se

SOLNA NATURSKOLA

(Elisabet Brömster, Ninni Reinebo Engström)
Överjärva gård
170 69 SOLNA
tel: 08-655 08 33
Elisabeth 070- 590 74 64
Ninni 073-915 33 37
ninni@overjarva.se
elisabet@overjarva.se
solnanaturskola@overjarva.se
www.overjarvagard.se

SPRÄNGBRICKAN I TURINGE

(Inger och Bengt Mellgren)
Vindhammar
155 91 Nykvarn
tel & fax: 08/55247277
mobil: 070-5220605

SÖDERTÄLJE NATURSKOLA

(Björn Eriksson, Sussie Broqvist, Marlene Ness, Ulla Engström, Lina Engström)
Larslund
151 89 SÖDERTÄLJE
tel/fax 08-550 339 83/08-55061459
naturskolan@sodertalje.se
www.naturskolan.sodertalje.se

TYRESÖ NATURSKOLA

(Jonas Hedlund, Martina Kiibus)
c/o Jonas Hedlund
Forsens Gård
Forsavägen 22
136 75 Vendelsö
Jonas 070-471 16 58
Martina 073-786 38 28

ULVSÄTTRASKOLAN NATURSKOLAN

Källtorpsvägen 60
176 76 Järfälla

UPPLANDS VÄSBY NATURSKOLA

(Magnus Söderlund, Anders Edbom)
Miljö- och hälsoskyddskontoret
194 80 Upplands Väsby
Besöksadress: Skeppartorp
tel/fax 08-590 899 28/590 819 30
Anders 070-968 76 49
Magnus 073-970 00 88
anders.edbom@upplandsvasby.se
magnus.soderlund@upplandsvasby.se

UPPLANDSSTIFTELSENS

NATURSKOLA

(Kajsa Molander)
c/o Uppsala Naturskola
Hammarskog
755 91 UPPSALA
tel: 018-727 80 54, fax: 018-727 80 32
naturskolan@upsala.se
www.upplandsstiftelsen.se

UPPSALA NATURSKOLA

(Per Hedberg, Anna Aldén, Lisa Fors)
Hammarskog
755 91 UPPSALA
tel: 018-727 80 54
Anna 070-8563802
naturskolan@upsala.se
www.upplandsstiftelsen.se

Region Väst

ASPÖ NATURSKOLA

(Manne Rytzman)
 Aspö Gård
 541 91 SKÖVDE
 tel: 0500-47 11 48, fax: 0500-48 11 14
 070-3174552
naturskolan@skovde.se
manne.ryttman@skovde.se

EKOPARK STRÖMSTAD

Strömstad kommun
 Tekniska förvaltningen
 Margareta Nordström
 Norra Bergsgatan 21-23
 452 80 Strömstad
 tel 0526-15368
ekopark@stromstad.se

FALKENBERGS RULLANDE

NATURSKOLA
 (Jenny Bolmstedt)
 c/o Tångaskolan
 Murarevägen 50
 311 36 Falkenberg
 070-5565061
jenny.bolmstedt@edu.falkenberg.se

HALMSTAD NATURSKOLA

(Michael Roos, Irene Bergman, Magnus Göransson)
 Kärnhuset, Box 63
 301 03 HALMSTAD
 tel: 035-13 82 07, fax: 035-15 86 13
 Micke 0702-685977
 Irene 0705-898207
michael.roos@utb.halmstad.se
irene.bergman@utb.halmstad.se
www.utb.halmstad.se/naturskolan

HORNBORGA NATURUM

(Jan Mogol, Mats Rosengren)
 Hornborgasjön
 521 98 BRODDETORP
 tel: 0500-49 14 50, fax: 0500-49 13 38
hornborga.naturum@o.lst.se

HUNNEBERGS NATURSKOLA

(Annette Fredman, Kerstin Hessle, Christina Sandblom, Conny Malm)
 Box 36
 468 21 VARGÖN
 tel: 0521-22 37 70
info@hunnebergsnaturskola.se
www.hunnebergsnaturskola.se

HÄRRYDA NATUR- OCH

KULTURSKOLA
 (Kristina Jarnedal)
 Box 123
 430 63 HINDÅS
 Kristina 070-767 51 59
kristina.jarnedal@utb.harryda.se
 Lena 070-356 87 20
hilda-lena.andersson@utb.harryda.se

KOSTERS TRÄDGÄRDAR

(Stefan von Bothmer)
 Långegärde
 452 05 Sydkoster
 0526-205 99, 070-600 13 13

MARKS NATURSKOLA

(Kenneth Andersson)
 Seglorav. 9B
 511 71 FRITSLA
 tel: 0320-704 18
 mobil: 070-31 82 334

MILJÖLABBET ROTEN

(Viktoria Träff)
 Göteborgs Botaniska trädgård
 Carl Skottsbergs gata 22
 413 19 GÖTEBORG
 tel: 031-741 11 08

VÄSTARVET

GÖTEBORGS NATURHISTORISKA MUSEUM

(Helen Ekvall, Kennert Danielsson)
 Box 7283
 402 35 Göteborg
 Undervisningen 031-775 24 09, 11
helen.ekvall@vgregion.se
kennert.danielsson@vgregion.se

NATURRUM TANUM

Frank Robra
 Amunderöd 1
 457 96 Tanumshede-Lur
 tel 0525-41011
frank.robba@telia.com

NATUR- OCH KULTURARVSKOLAN

ÄSKHULTS BY
 (Britta Nyström)
 Kulturkontoret
 Borgmästaregatan 6
 434 32 Kungsbacka
 0340-65 23 30
www.askhultsby.se

NATURSKOLAN I KVARNTORP

(Britt Eklöf)
 Berghugnsvägen 30
 692 75 Kumla
 019-57 73 18
 070-55 88 547
naturskolan@skola.kumla.se

NATURSKOLAN I SIXTORP

c/o Johan Törnblom
 Norra Vissboda 1
 719 93 Vintrosa
johan.tornblom@smsk.slu.se

NATURSKOLAN NATURENS HUS

(Niklas Jarl)
 Oljevägen 15
 702 15 Örebro
 019-21 68 50
 0702-89 40 70
niklas.jarl@orebro.se

NATURVÄRDEN

(Rune Stenholm Jakobsen)
 Bengtstorp 7
 542 92 Mariestad
 070-728 79 74
naturvarden@gmail.com
www.naturvarden.se

NAVETS UTEVERKSAMHET

(Erik Vikstrand)
 Navet
 Nybrogatan 9A
 503 31 Borås
 tel 0706-087962
erik.vikstrand@navet.com

KARLSTADS NATURSKOLA

SOLBUSSEN

(Torbjörn Wrangle, Ulrika Lindenäs)
 Mariebergsskogen
 651 84 Karlstad
 Kontor 054-29 57 95
 Torbjörn 070- 221 23 60
 Ulrika 076-788 23 60
torbjorn.wrangle@karlstad.se
ulrika.lindenäs@karlstad.se
www.karlstad.se/naturskolan

VARA NATURSKOLA

(Janeric Mörk)
 c/o Alléskolan
 Skolgatan 24
 534 81 VARA
 070-694 69 16, fax: 0512-338 32
 mobil: 070-555 38 32
naturskolan@vara.se

ÅLESLÄNS NATUR- OCH

KULTURSKOLA

(Gunnar Henriksson, Helene Grantz)
 Grundskolekontoret
 Vintergatan 3
 451 51 UDDEVALLA
 tel: 0522-69 70 70
 Gunnar 070-574 25 57
 Helene 070-284 70 70
helene.grantz@uddevalla.se
gunnar.henriksson@uddevalla.se

Region Öst

BRÄBYGDENS NATUR- OCH KULTURSKOLA

(Anne Harrysson, Daniel Harrysson)
Östantorp
570 91 Kristdala
0491-71143
naturskolan@brabygden.se
www.brabygden.se

CENTRUM FÖR MILJÖ- OCH UTMOMHUSPEDAGOGIK

LINKÖPINGS UNIVERSITET
Hus Key
Anders Szczepanski
581 83 Linköping
tel 013-28 19 91, 0709-756803
andsz@ibu.liu.se
www.liu.se/esi/cmu/welcome.html

EKOBUSSEN

(Claes Hellsten)
c/o Claes Hellsten, Ormenäs
Stamseryd 56
563 00 Gränna
tel: 0390-500 84
mobil: 036-10 23 34, 070-3269685

EKOTUREN/MILJÖ OCH NATURBUSSEN

(Anette Aspegren-Guldorff)
Studieförbundet i Östergötland
Kungsgatan 53
602 33 NORRKÖPING
011-29 09 07, 0708-13 45 10
anette.aspegren.guldorff@nrk.sfr.se
www.ekoturen.se

EKOLOGISKA FORSKNINGSTATIONEN

(Kajsa Glemhorn)
Ölands Skogsby 6280
386 93 Färjestaden
info@ekoforsk.uu.se

HUSEBY NATURSKOLA

(Marie Mårtensson)
Huseby Bruk Intresseförening
Gamla smedjan
340 32 Grimslov
040-75 20 97
naturskolan@husebybruk.se
www.husebybruk.se

NATURCENTRUM

(Knut Eriksson, Carina Brage)
Linköpings naturskola
Lasarettsg.1
582 29 Linköping
tel: 013-20 62 68
naturcentrum@calluna.se

NATURUS NATURSKOLA

(Malin Granlund-Feldt)
Tåkerns trädgård
Herrestad 321
592 92 Vadstena
0143-24143, 073-8202927
malin@naturus.se

NATUR- OCH KULTURSKOLAN PÅ RAS

(Matts Aronsson)
Junkaremålsskolan
573 82 Tranås
tel 0140- 68 457, 0703-866075
matts.aronsson@os.tranas.se

NATURUM ÖMBERG

(Ellen Hultman)
Stocklycke
599 93 Ödeshög
ellen.hultman@e.lst.se

NATURUM STORE MOSSE

(Martha Wägeus)
Store Mosse Nationalpark
330 33 Hillerstorp
0370-23792
070-5682849

STIFTELSEN KULTUR RESERV.

ÅSENS BY

Haurida Åsen
578 92 Aneby

Region Syd

NATURUM BLEKINGE

(Robert Ekholm)
Gymnastiken
Ronneby Brunnspark
372 36 RONNEBY
tel: 0457-168 15
naturum@k.lst.se

KRISTIANSTADS NATURSKOLA

(Sam Peterson, Elisabeth Einarsson, Andreas Magnusson)
Vinterstallet
Norretullsv. 5
291 32 KRISTIANSTAD
tel: 044-13 63 61, fax: 044-21 98 24
naturskolan@utb.kristianstad.se
www.buf.kristianstad.se/kick/not

FREDRIKSDAL MUSEER OCH TRÄDGÅRDAR

(Karin Hjelmér, Ricky Wrentner, Lina Bomark, Åsa Jansson)
Gisela Trapps väg 1
254 37 Helsingborg
tel: 042-10 45 00
Karin 042-10 45 06
Lina 0732-31 11 21
Ricky 042-10 45 56
Åsa 042-10 45 07
karin.hjelmer@helsingborg.se
lina.bomark@helsingborg.se
ricky.wrentner@helsingborg.se
asa.jansson@helsingborg.se
www.fredriksdal.se

HÖRJELGÅRDEN

(Hjalmar Dahm)
Box 1013
221 04 LUND
tel: 073-3260172
hjalmar.dahm@gmail.com
www.planteco.lu.se/horjel/

IRE NATUR- OCH KULTURSKOLA

(Peter Norberg, Ingela Norberg, Torvald Sällström)
Ire
374 92 Asarum
tel/fax 0454-62143, mobil 0733-576106
ire.natur@telia.com
peter.norberg@utb.karlshamn.s

NATURUM KULLABERG/EKOSKOLA

(Daniel Åberg, Helén Thorn Jönsson)
Länsstyrelsen i Skåne Län
Förvaltning Kullaberg
Blåkullavägen 6
260 42 Mölle
042-34 72 01,
Daniel 0702-08 63 63
Helen 076-8401505
daniel.berg@m.lst.se
helen.thorn.jonsson@lanstyrelsen.se

MILJÖVERKSTADEN

(Klas Nyberg m.fl.)
Tekniska förvaltningen
Gåsebäcksvägen 4
252 27 Helsingborg
tel: 042-10 70 81, fax: 042- 18 77 80
miljoverkstaden@helsingborg.se

MALMÖ NATURSKOLA

(Bo Lindvall, Birger Emanuelsson)
Pedagogiska Centralen
Rönnebladsgatan 1B, 4 v.
212 16 MALMÖ
tel: 040-34 36 89, fax: 040-34 36 94
070-535 51 14
natur@malmo.se

MARIETORPS NATURSKOLA

(Hans Nilsson-Dahlin, Lena Håkansson,
Paul Axelsson, Lisa Olsson)
BUN
Tobaksgatan 11
271 80 Ystad
0411-55 02 45
lenahaakansson@spray.se

NATUR I FOKUS

c/o Ingegerd Ljungblom
Sunnanväg 237 bv
222 70 Lund
070-763 12 81

NATURSKOLAN GLADAN

(Mats Svensson)
Margretetorp, Snogeholm
275 93 Sjöbo
tel/fax: 0416 160 65
snogeholms.strovomrade@swipnet.se
joakim.norgren@skogssallskapet.se

NATURSKOLAN SÖLVESBORG

(Joachim Fryklund och Pia Nilsson)
Ynde Byv. 22
294 92 SÖLVESBORG
tel 0456-81 66 47
0733-74 73 64 (Pia)
0708-69 18 21 (Jocke)
naturskolan@edu.solvesborg.se
www.edu.solvesborg.se/naturskolan

NATURUM SKÄRALID

(Carina Johansson)
Skäralid 747
260 70 Ljungbyhed
soderasens.nationalpark@m.lst.se

NATURSKOLAN I LUND

(Anders Kjellsson, Eva Persson, Carolina Andersson)
Box 41
221 00 LUND
tel: 046-35 70 60, fax: 046-35 83 41
eva.ute.persson@lund.se
carolina.ute.andersson@lund.se
anders.kjellsson@lund.se
naturskolan@lund.se
www.naturskolan.lund.se

NATURSKOLAN SÖDERÅSEN

(Lotta Lundberg)
Stubbaröd
260 23 KÅGERÖD
tel: 0418-81064
lotta.lundberg@ipbo.se

STENSHUVUDS NATURUM

(Thomas Hansson)
Länsstyrelsen i Skåne län
277 35 Kivik
tel: 0414- 70 882, fax: 0414- 70982
naturum@stenshuvud.se
www.stenshuvud.se

UPPLEVA NATURSKOLA

(Eva-Lena Nilsson)
Stensövägen 54
392 47 Kalmar
uppleva@bredband.net

Utanför Sverige

NÁTTÚRUSKÓLI REYKJAVÍKUR

(Helena Oladottir)
Umhverfissvið
Skúlagötu 19
IS - 101 Reykjavík
Ísland
helena.oladottir@reykjavik.is

NATURSKOLAN UTTERN

(Bernt Nordman)
c/o Natur och Miljö
Annegatan 26
SF 00100 Helsingfors
Finland
bernt.nordman@naturochmiljo.fi

KARLEBY NATURSKOLA VILLA ELBA

Sandstrandsvägen 60
SF 67100 Karleby
Finland

BORGÅ NATURSKOLA

Miljövärdbyrå pl. 23
SF 06101 Porvoo 10
Finland

Diktsamling

Jag har efterlängtat semester och sitter i en liten fjällstuga. Med mig har jag Kalle Lindeborgs senaste diktsamling *Ge mig sedan en ö vid horisonten*. Den gör mig både glad och sorgsen och den får mig att tänka till. Jag känner dofterna från havet, från växterna längs stigen och någon sida senare från fåren som blir allt vitare av den fallande snön. Jag känner sorg över människors otillräcklighet och dårskap och lyckan över naturen och människor som finns nära oss. Kalle skriver om livet och om kärleken, han gör det på ett självklart och rakt sätt som berör.

Jag önskar fler av er fina stunder med *Ge mig sedan en ö vid horisonten*, Karl Lindeborg, förlaget Vattenringar.

KAJSA MOLANDER
UPPLANDSSTIFTELSENS NATURSKOLA

Nedläggningshot ...så här gjorde vi!

”

Vi måste kontinuerligt och aktivt jobba med att synas på ett positivt sätt i så många olika sammanhang som möjligt. Hur ska våra folkvalda annars kunna veta vad vi gör? ”

En dag vid Brokojan på Friluftscentrum Södra Berget i Sundsvall.

NATURENS ÅR

2009 är utsett till naturens år. Ett 20-tal organisationer vill uppmärksamma att det är 100 år sedan den första naturskyddslagen antogs i Sverige och de första nationalparkerna inrättades. På hemsidan www.naturesar.se kan man läsa att *"Vi tror att den egna upplevelsen är viktig för att skapa kunskap, förståelse och engagemang. Därför är vår ambition att fler människor kommer ut och får uppleva vår natur med sina egna sinnen"*

SÄLGENS ÅR

Glöm inte att Centrum för biologisk mångfald, WWF och Naturskyddsföreningen har utropat 2009 till sälgens år. Glöm inte heller att Bengt Ehnströms nya bok, Sälgboken, kommer ut denna sommar. Och glöm för all del inte heller att tacka sälgen för glassen.

TEXT OCH FOTO: ROBERT LÄTTMAN
NYNÄSHAMNS NATURSKOLA

Steve van Martre på besök i Sverige

Miljöundervisning måste ske enligt en plan, den måste var långsiktig och den måste ha ett mål. Men finns det tankesättet hos de svenska skolmyndigheterna? Nä inte alls, man har en tanke om att miljöundervisning ska stoppas in lite här och var. Lite i matten, lite i NO och lite annat i SO. Samma tankegångar finns i USA liksom i Sverige. Steve säger att: -Om man ska bli bra på något gäller det att ha ett mål och följa en plan för att nå det målet. Det gäller inom allt, tennis eller matte. Men för att nå målet om en hållbar värld anser myndigheterna inte att det är mödan värt att skapa en plan för miljöundervisningen, den ska ske lite hipp som happ! Så Steve van Martre har sen 1974 försökt skapa en alternativ miljöundervisning, uppbyggt

enligt all forskning som finns hur en bra miljöundervisning skulle kunna se ut. Se mer på www.eartheducation.org

Något för Sverige?

Earth education finns nu för åldrarna 0-20 år. Det skapades i USA men nu finns det spritt med systerorganisationer i 9 länder och fler tillkommer. Det senaste är Finland där fler naturskolor är med i arbetet. Kanske Earth Education vara en väg för oss inom Naturskolorna i Sverige att nå de mål vi vill med vår verksamhet? Naturskoleföreningen bjöd in Steve till Sverige. Tjugofem deltagare från hela landet dök upp på kursen. Här är lite bilder med kommentarer från vår kurs 2-3 oktober 2008 på Natur- och kulturskolan på Rås utanför

"don't expect answers – expect action"

Tranås. Det är bara en bråkdel av det vi gjorde och upplevde under två späckade dagar.

Guidelines

Steve berättade om som han tyckte viktiga principer för en utbildare (leadership guidelines):

1. fokusera inte mycket på arter, beskriv istället funktionen eller något annat, t.ex. här kommer ett nattflygande insektsätande däggdjur.

2. prata bara när du har nåt att säga och fokusera på. Hitta eller skapa saker att fokusera på om du ska berätta något.

3. Dela och gör istället för visa och berätta.

4. Spela inte "20 frågor" t.ex. "vad kan denna insekt göra?" det är bara du som guide som vet svaret. Deltagarna kan inte! Det kommer mängder av fel förslag som kanske sätter sig i deltagarnas huvuden. Använd frågor men på ett sådant sätt att deltagarna blir aktiva inte och bara besvarar en fråga. "don't expect answers – expect action".

Fler tips

Andra tips på hur man ska vara som guide var:

- Du och deltagarna måste vara närvarande både fysiskt och psykiskt. Se till att ingen står utanför gruppen. Kolla att alla hänger med.

- Undervisningen måste ha en plan. Från början till slut.

- Visualisera. Visa ordentligt med händer och fötter vart ni ska gå. Visa med händerna t.ex. ta dig på öronen om eleverna ska lyssna.

- Komfort. Alla i gruppen måste känna sig trygga i platsen och görandet

- Dela upplevelserna med deltagarna

Tala om en gren

Till sist en övning som vi gjorde. En grupp på 6-7 personer fick sitta i en ring. En sak sattes i någons hand. Han/hon skulle berätta, beskriva, något om denna sak. Tiden var ca 1,5 min. Personen måste prata hela tiden! Därefter skrek Steve "pass" d.v.s. skicka vidare. Då skulle saken skickas till den som satt intill. Hon/han där skulle i sin tur beskriva saken ytterligare under ca. 1,5 min. Den personen fick inte säga något som redan sagts innan! Och så gick saken laget runt. När ungefär halva gruppen haft saken i sina händer sa Steve att vi kanske skickar saken ytterligare ett varv! Detta för att de som redan beskrivit saken inte skulle slappna av och i tanken försvinna från övningen. Denna övning övar förmågan att beskriva och berätta men det är också ett sätt att öka fantasin.

TEXT: MANNE RYTTMAN
FOTO: KENNERT DANIELSSON

Naturskolematerial

Att lära in matematik ute, bok av Uppsala, Falu och Nynäshamns naturskolor, 125kr. Beställ på www.teknikverkstan.com

Att lära in engelska ute, bok av Lotta Carlegård. Beställs på www.teknikverkstan.com

Leka och lära matematik ute. Förskolan. Bok av Molander, Strandberg, Lättman-Masch, Wejdmark, Bucht, Kjellander. Beställs på www.teknikverkstan.com

Att lära in ute året runt, bok av Nynäshamns Naturskola, 265 kr. Beställs på www.teknikverkstan.com

Naturpedagogik, bok av Germund Sellgren, 397 kr, Gleerups utbildning AB, Box 367, 201 23 Malmö, 040 - 20 98 00, www.gleerups.se

Smådjur i Kristianstads vattenrike, häfte 30 kr, 044-13 63 61, naturskolan@utb.kristianstad.se

Vattenrikesnunnan, 300 kr för 15 st, 044-13 63 61, naturskolan@utb.kristianstad.se

Vattenexperiment, häfte 40 kr, 044-13 63 61, naturskolan@utb.kristianstad.se

Energikompendium, 40 kr, 044-13 63 61, naturskolan@utb.kristianstad.se

Musik-CD, välkommen-in-i-naturen-visor, inklusive not- och texthäfte, 60 kr, Gerd Strandberg tel 018-25 14 74

Sinnenas skog, miljöpedagogik på Pereyra, 60 kr, 08-16 70 30

Smådjur på land, häfte 30 kr, 023-83 10 1, Falu Naturskola

Upplev naturen med alla sinnen, både på svenska och engelska, häfte för er som arbetar med funktionshindrade, 125 kr + porto, Vuxenhabiliteringen 018-611 6774

Handledningar: 1) Att göra eget papper 2) Att odla och använda potatis 3) Att odla och använda pumpa och potatis, 30 kr/st, 08-756 88 48

Vattenkort med vattendjur, 50 kr inkl moms, 021- 530 60, jan-christer.svensk@edu.vasteras.se

CD-skiva med vattendjur, bilder att fritt användas, 250 kr inkl moms, 021-530 6, jan-christer.svensk@edu.vasteras.se

NATURRUTAN

SPELA IN NATUREN

Att möta och upptäcka naturen visuellt med hjälpmedel som kikare och luppas känns för många som en naturlig del av verksamheten. Men hur kan vi använda audio-baserade hjälpmedel för att komma naturen nära inpå?

Vi på Naturskolan Asköviken har sedan något år tillbaka provat att arbeta med parabolmikrofoner och mp3-spelare! Utrustningen vi använt oss av är två stycken Telinga parabol med tillhörande mikrofoner. Dessa är sedan kopplade till varsin mp3 –spelare som både kan lagra och vidareförmedla det ljud som fångas

in av parabolerna. Det går alltså att använda mp3-spelaren till att föra ljudet vidare till ett par hörlurar och få livljudet förstärkt! Vi har parallellkopplat två stycken hörlurar till varje mp3 och parabol vilket gör att två personer kan lyssna samtidigt.

De lagrade /inspelade ljudet kan sedan föras över från mp3-spelaren till en dator. Således kan eleverna på ett smidigt sätt få med sig ljud utifrån hem och efterarbeta inne i skolan!

TEXT: NICLAS LIGNELL, NATURSKOLAN ASKÖVIKEN

FOTO: LARS KARLSSON

Nationalnyckelkurser 2009 Blomflugor, mossor och mångfotingar!

Naturskoleföreningen fortsätter samarbetet med ArtDatabanken och Nationellt resurscentrum för biologi och bioteknik under 2009. Kurserna kommer under detta år att handla om mossor, blomflugor respektive mångfotingar och andra marklevande djur.

Huvudinnehållet i kurserna är teori och praktiska övningar om artgruppen, under ledning av en expert från ArtDatabanken. Kurserna innehåller också erfarenhetsutbyte och idéer om bra aktiviteter inom respektive artgrupp.

BLOMFLUGOR

15-16 JUNI 2009

ASKÖVIKENS NATURSKOLA I VÄSTERÅS

KURSLEDARE: MIKAEL SÖRENSEN

MOSSOR

29-30 SEPTEMBER 2009

NATURSKOLAN I SOLLENTUNA

KURSLEDARE: TOMAS HALLINGBÄCK

MÅNGFOTINGAR OCH ANDRA

MARKLEVANDE DJUR

27-28 OKTOBER 2009

HUNNEBERGS NATURSKOLA

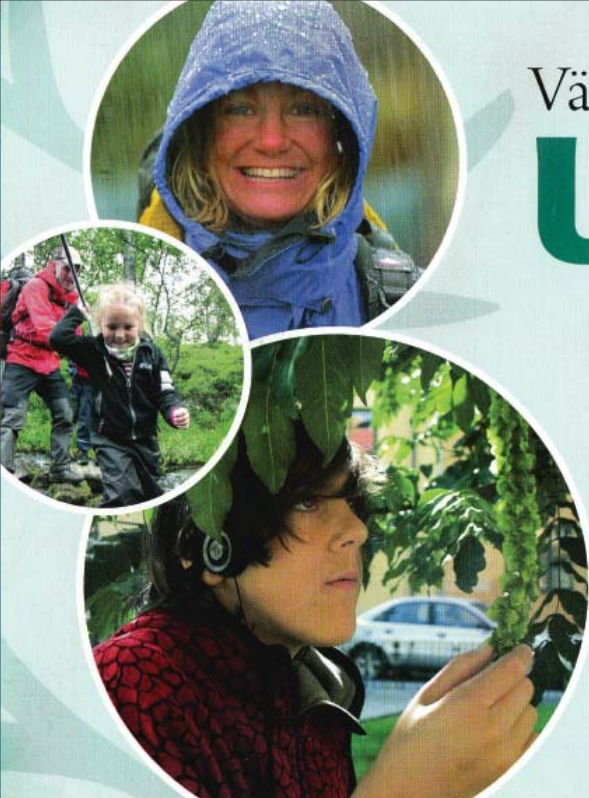
KURSLEDARE: GÖRAN ANDERSSON

Totalt antal deltagare på varje kurs är 22, fördelade jämnt mellan lärare från naturskola och skola. Kurserna ges till självkostnadspris, d.v.s. varje deltagare betalar kost och logi samt resa. ArtDatabanken står för föreläsare och kursmaterial. Alla deltagare kommer att få var sitt exemplar av en volym i Nationalnyckelserien som anknyter till kursens innehåll.

Mer information om innehåll och anmälan kommer du att hitta i kursinbjudningarna på Bioresurscentrums hemsida: www.bioresurs.uu.se

Välkomna!

Välkommen till

Ute är inne

Hälsa-Lärande-Lek

21-22 september 2009

Nationell konferens om Utomhuspedagogik i
Louis De Geer konsert & kongress, Norrköpings
stadslandskap, Himmelstalundsfältet och
Vrinneviskogens stadsnära naturreservat

www.utenavet.se